

GIÁO HỘI CÔNG GIÁO CÔNG KHAI XIN LỖI THẾ GIỚI VỀ NHỮNG SAI LẦM TRONG QUÁ KHỨ

TRẦN CÔNG(*)

Tại thánh lễ chủ nhật I Mùa Chay 2000 (12 - 3), Tòa Thánh Vatican đã long trọng tổ chức nghi thức xin lỗi về những sai lầm Giáo hội Công giáo đã phạm phải trong quá khứ. Giáo hội Công giáo đã nêu ra những tội danh như sự bất khoan dung tôn giáo, sử dụng bạo lực trong khi phục vụ đức tin; cư xử sai trái gây thù hận trong anh em Kitô hữu, đối với tín đồ các tôn giáo và các dân tộc. Dư luận Công giáo coi việc công khai xin lỗi của Giáo hội là một hành động dũng cảm. Có lẽ đây là lần đầu tiên người đứng đầu Giáo hội Công giáo công khai xin lỗi trước hàng ngàn người và được truyền đi khắp thế giới. Tuy nhiên, những vấn đề được nêu ra, kể cả quan điểm tiếp cận đi tới giải toả những vướng mắc trong lịch sử Giáo hội, đã có sự chuẩn bị rất chu đáo, bắt nguồn từ chủ trương canh tân Giáo hội, đánh giá lại các mối quan hệ và trào lưu phát triển thế giới từ Công đồng Vatican II. Nghi thức xin lỗi chính là kết quả của sự thay đổi nhận thức xã hội của Giáo hội Công giáo do tác động bởi yếu tố thời đại và sự phát triển của xã hội loài người.

Có thể nói rằng, mọi đổi thay theo hướng mới, gần gũi hơn đời sống trần thế, đáp lại những mong mỏi của con người của Giáo hội Công giáo bắt đầu từ Công đồng thứ 21 của Giáo hội. Tại đây: "khi công bố

thiên chức cao cả của con người và xác nhận con người mang trong người đời sống tinh thần, Thánh Công Đồng mong muốn hiến cho nhân loại sự cộng tác thành thực của Giáo hội hầu thiết lập một tình huynh đệ đại đồng phù hợp với thiên chức ấy"⁽¹⁾. Xác định Giáo hội muốn hiến cho nhân loại "sự cộng tác thành thực" chính là đặt cơ sở để xây dựng lại niềm tin đối với Giáo hội Công giáo, bởi vì niềm tin đó dường như đã bị suy giảm đáng kể sau gần hai ngàn năm lịch sử ra đời và phát triển của Kitô giáo. Giáo hoàng Gioan Phaolô II khẳng định: "Bởi những lỗi lầm con cái Giáo hội phạm phải khi nhân danh Giáo hội đã làm mất đi uy tín của Giáo hội Công giáo"⁽²⁾. Để lấy lại niềm tin đối với một cơ cấu tôn giáo được coi là Duy nhất, Thánh thiện, Công giáo và Tông truyền, Giáo hội phải thực sự canh tân mà hành động đầu tiên là phải sám hối, sám hối để canh tân, phải nhìn nhận mọi lỗi lầm của mình trong quá khứ trước hết là lầm lỗi ngay trong nội bộ Kitô giáo, với những người anh em đã phải chia li vì sự cố chấp, bất khoan dung và vì cả những vi phạm,

*. Nhà nghiên cứu, Ủy ban đoàn kết Công giáo Việt Nam.

1. Hiến chế mục vụ về Giáo hội trong thế giới hôm nay - số 3.

2. Reuter. Lời Giáo hoàng Gioan Phaolô II trong Thánh lễ Chủ nhật 12 - 3 - 2000.

những việc làm trái với đạo đức Kitô giáo.

Sự sám hối trước những người anh em Kitô giáo được bắt đầu bằng việc nhận thức lại các giá trị tôn giáo và văn hóa của các Giáo hội Chính Thống giáo, Tin Lành. Công đồng Vatican II khẳng định: "Cũng đừng quên rằng những gì ơn Thánh Thần thực hiện với các anh em li khai cũng có thể góp phần xây dựng chúng ta"⁽³⁾. Nếu như trước đây các Giáo hội Chính Thống, Tin Lành bị kết tội chia rẽ và rời đạo thì nay Giáo hội Công giáo cho rằng những người sinh trưởng trong các công đoàn Kitô khác không thể bị kết tội chia rẽ và Giáo hội Công giáo kính trọng họ, yêu thương họ như anh em. Có những sự việc sau gần 1000 năm (cuộc đại phân li thành lập Giáo hội Chính Thống), có những sự việc gần 500 năm (cuộc cải cách lập đạo Tin Lành) nay được nhìn lại khác hẳn với những quan niệm trước đây về vấn đề này.

Cũng liên quan tới vấn đề rời đạo hoặc những quan điểm tôn giáo bị Giáo hội Công giáo quy tội tà giáo trước đây, bị tiêu trừ, tấn công, bắt bớ, đày đọa bởi các Tòa án truy tà (Inquisition - Tòa án tôn giáo thế kỉ XII đến XIX), bởi các đạo binh thánh giá (Crusades) hoặc các cuộc cưỡng bức từ bỏ tín ngưỡng, tôn giáo địa phương để theo Công giáo, Giáo hội Công giáo gọi là tội sử dụng bạo lực khi phục vụ đức tin. Trong nhiều thế kỉ, với mục tiêu mở rộng Nước Chúa, nhiều con cái Giáo hội Công giáo thường sử dụng vũ lực hoặc chủ trương sử dụng vũ lực ép buộc người khác theo đạo hay vì sợ hãi mà phải phục tùng Giáo hội. Các cuộc truyền giáo do Giáo hội khởi

xướng tới các vùng đất khác nhau, dựa vào sức mạnh quân đội Tây Ban Nha, Bồ Đào Nha thế kỉ XV đã phạm nhiều lầm lỗi đối với các dân tộc da đen ở Châu Phi, da đỏ ở Châu Mỹ và các dân tộc thuộc Châu Á. Tất cả đều được Giáo hội Công giáo thừa nhận và xin tha thứ, mặc dù mãi mãi đây vẫn là những điểm tối tôn tại trong lịch sử phát triển thế giới mà hậu quả của nó còn lâu dài, điển hình là sự tiếp diễn các cuộc xung đột giữa người Hồi giáo với người Kitô giáo ở nhiều vùng trên thế giới.

Trong các dân tộc, tôn giáo chịu hậu quả của tư tưởng bất khoan dung tôn giáo của Giáo hội Công giáo thì người Do Thái phải chịu đựng nặng nề nhất. Chính sự lưu truyền thái độ thù địch dân tộc Do Thái qua các thế hệ mà một dân tộc có lịch sử lâu đời, một "dân tuyển" đã phải sống lưu vong nhiều thế kỉ và đã phải hi sinh hơn 6 triệu sinh mạng trong cuộc chiến tranh thế giới hơn nửa thế kỉ trước đây. Ngày nay, Giáo hội Công giáo không còn quy cho người Do Thái phạm tội tập thể giết Chúa Giêsu, quan hệ ngoại giao đã được thiết lập giữa Tòa Thánh Vatican và Nhà nước Do Thái, nhưng vẫn tồn tại hố ngăn cách Công giáo - Do Thái bởi quá khứ hãi hùng. Tại buổi lễ xin lỗi, Hồng y Edward Cassidy đã nêu vấn đề: "người Kitô giáo phải nhận lỗi lầm của mình trong việc cư xử với người Do Thái"⁽⁴⁾. Chính sự thờ ơ của một số người có vị trí trong Giáo hội đã mặc sức cho Đức Quốc Xã hoành hành, dựng lên các "trại chết". Cũng còn những

3. Sắc lệnh về hiệp nhất, số 4.

4. AP. Lời Hồng y Edward Cassidy tuyên đọc trong thánh lễ Chủ nhật 12 - 3 - 2000.

lầm lỗi khác của Giáo hội như hạ thấp phẩm giá phụ nữ, phạm vào những quyền cơ bản của con người. "Giáo hội tuyên nhận và lấy làm đau buồn về những việc làm của mình. Giáo hội xin được tha thứ những lỗi lầm đó"⁽⁵⁾.

Hành động công khai xin lỗi của Giáo hội Công giáo có ý nghĩa nhất định đối với xu hướng hòa giải dân tộc, tôn giáo trên thế giới hiện nay. Nó cũng tạo cho Giáo hội sự thanh thản hơn để hội nhập với một thế giới đang đà phát triển, với những tiến bộ về khoa học, kỹ thuật và những đổi thay lớn về nhận thức đối với các lĩnh vực xã hội và nhân văn. Tuy nhiên, việc xin lỗi ở thời điểm này chưa tạo được những thay đổi nhận thức cơ bản về tính chất nghiêm trọng của những lỗi lầm của Giáo hội Công giáo trong lịch sử để có thể đạt tới sự thông cảm, hiểu biết lẫn nhau giữa các Giáo hội, các tôn giáo. Phản ứng ban đầu của Giáo hội Chính Thống giáo, Tin Lành, Hồi giáo đối với việc công khai sám hối của Giáo hội Công giáo cho thấy họ ít quan tâm tới vấn đề này. Ngay Giáo hội Chính Thống Nga, một giáo hội mà Tòa Thánh Vatican đặt nhiều hi vọng trong tiến trình đối thoại hiệp nhất Kitô giáo vì còn giữ được nhiều điểm tương đồng về giáo thuyết, lễ nghi và kỷ luật, cũng không có phản ứng tích cực trước

sự kiện sám hối này. Thượng phụ Alexy II, Giáo chủ Matxcova và toàn Nga khi đặt vấn đề về khả năng tăng cường quan hệ Công giáo - Chính Thống giáo Nga đã khẳng định: "Không nói những điều khác, để có một chuyến viếng thăm Matxcova của Giáo hoàng Gioan Phaolô II, thì cũng còn rất nhiều việc phải làm"⁽⁶⁾. Một chuyến thăm Nga từ lâu đã là điều mong đợi của Giáo hoàng Gioan Phaolô II. Nhưng phía Chính Thống giáo vẫn tỏ ra chưa sẵn sàng bởi vẫn còn ngờ vực.

Một điều cũng cần phải nói tới, theo nhà thần học Sri Lanka Tissa Balasuruiya, việc sám hối, nhìn nhận lỗi lầm phải là nỗ lực chung của toàn Giáo hội Công giáo. Nghi thức diễn ra hôm 12 - 3 - 2000 tại Vatican chỉ có thể coi là dấu hiệu khởi đầu. Tuy nhiên, cho đến nay, cũng chỉ mới có một số Giáo hội địa phương đưa ra lời xin lỗi của mình. Việc tự kiểm sám hối, vẫn cần thời gian và có thể còn đang tiếp tục. Nhưng dù muốn dù không, các Giáo hội địa phương cũng phải phá vỡ sự im lặng và làm theo cách làm của Tòa Thánh Vatican để thanh thản bước vào thế kỷ XXI./.

5. AP, như đã dẫn.

6. ITAR Tass, 6 - 7 - 2000.